

Прилог 1 - Преглед планираних средстава у буџету Републике Србије која имају позитиван утицај на заштиту животне средине – „Зелени буџет“

Увод

Имајући у виду значај јавног дијалога о управљању јавним финансијама и еколошки одрживом развоју, задовољство нам је да вам представимо документ о означавању „зелених пројеката“ у буџету Републике Србије.

С обзиром на то да се значајан део буџетских средстава усмерава на пројекте који утичу на животну средину, наша је обавеза да на јасан и разумљив начин пружимо информације о планирању и намени тих средстава. Увођењем зеленог обележавања пројеката, Република Србија се придружује глобалном напору да део буџетских средстава буде одговорно усмерен ка иницијативама које подржавају одрживи развој и смањују негативне утицаје на животну средину.

Уверени смо да ће овај документ допринети бољем разумевању процеса зеленог означавања у буџету, као и одлука које су донете приликом састављања буџета у складу са еколошким приоритетима. С друге стране, ово ће омогућити боље управљање јавним финансијама у складу са најбољом међународном праксом у области одрживог развоја.

Методологија и дефиниције

Прилог Закона о буџету Републике Србије за 2025. годину који се односи на зелено обележавање пројеката представља кључни корак у успостављању одрживог финансирања и унапређењу транспарентности у трошењу јавних средстава. У складу са националним и међународним обавезама у области заштите животне средине и климатских промена, овај прилог омогућава идентификацију, класификацију и праћење пројеката који доприноси заштити животне средине. Методологија за обележавање зелених пројеката пружа јасне критеријуме и стандарде који осигуравају да средства из буџета буду усмерена на активностима које имају позитиван утицај на животну средину у Републици Србији.

Циљ зеленог обележавања је да обезбеди бољу алокацију ресурса и подстакне реализацију пројеката који доприносе заштити животне средине, енергетској ефикасности, смањењу емисија гасова са ефектом стаклене баште, обновљивим изворима енергије, одрживом управљању отпадом и водним ресурсима, као и побољшању квалитета живота грађана.

Поступци обележавања зеленог буџета настоје да идентификују буџетске мере које доприносе клими и животној средини. Опсег обележавања може да обухвати и релевантне расходе чији главни циљ није везан за климу или животну средину. Методологија обележавања зеленог буџета је специфичан приступ категоризацији расхода, прилагођен потребама земље и базиран на конкретним димензијама еколошке и климатске политике.

Обележавање зеленог буџета Републике Србије за 2025. годину спроведено је у складу са Мапом пута увођења означавања зелених пројеката и Методологијом за означавање зелених пројеката (децембар 2023. године).

Приликом одлучивања о избору зелених пројеката у оквиру буџета за 2025. годину, основна логика базирала се на принципу шта би се десило да наведени пројекат не постоји у буџету за 2025. годину, да ли би ситуација у области животне средине била повољнија или не.

Примарни критеријуми за означавање

У првој инстанци примењено је „лајт“ обележавање, тј. обележавање само повољних ставки које јасно одговарају секторима и категоријама на Зеленој листи ЕУ. Зелена листа је списак буџетских ставки чији се нето утицај на животну средину може сматрати „зеленим“ и који у општим цртама прати нивое класификације који се користе у Класификацији функција државе.

Зелена листа класификује буџетске ставке у:

- секторе – широке ЦОФОГ функције, нпр. пољопривреда, шумарство, риболов и лов;
- категорије – могући широки циљеви за одређени сектор, нпр. пољопривреда и прехранбени системи;
- поткатегије – примери детаљнијих мера потрошње, нпр. органска пољопривреда.

Одговорна лица за програме (тј. носиоци програма) у ресорним министарствима треба да користе информације са листе као базу за доделу зелене ознаке на нивоу пројеката и програмске активности.

Зелена листа се састоји од списка стратешких циљева који су експлицитно повољни по животну средину. Намера или циљ одређене активности или пројекта су, као такви, довољни да се додели повољна ознака. Тако, на пример, уколико програмска активност или

пројекат има за циљ да подржи превенцију поплава, набавку еколошки прихватљивих производа или смањење употребе пестицида или ђубрива, треба да буде обележен као „зелен“. Утицај ставке расхода на животну средину не захтева даљу анализу да би та ставка била обележена као повољна.

Секундарни критеријуми за означавање

Двочасни случајеви и прелазне технологије су изузети из Зелене листе ЕУ. Међутим, придржавање овог правила може подразумевати искључивање прилично значајних капиталних расхода, а зелено обележавање ће вероватно открити неколико изазовних случајева где није сасвим јасно како расходе треба обележити.

Могуће решење за такве случајеве је да се користе контра чињенични сценарији као основа за доношење одлуке о додели ознаке. Уколико се овакав приступ примени, пројекат или активност се пореде са контра чињеничним сценаријем, односно расходу се додељује повољна ознака уколико је већа штета по животну средину ако се пројекат или програмска активност не реализују. Ово је једноставан и оперативан приступ који се лако може репродуковати и који не захтева сложене моделе или детаљно знање.

Један од примера о којима се може расправљати је транспортна инфраструктура. У другим земљама, контра чињенични сценарио који се користи за транспортни сектор је друмски транспорт. Стога се расходи у области транспорта који се односе на видове транспорта са бољим еколошким исходима од друмског саобраћаја сматрају повољним, као што су железничке пруге и железничка инфраструктура, чак и уколико су конструисани за возове на дизел.

Транзиционе технологије

По постојећим конвенцијама, Зелена листа ЕУ не обухвата транзиционе технологије. Под одређеним околностима, транзиционе активности финансиране из буџета Републике Србије су означене као зелене. Дефиниција транзиционе технологије за потребе припреме буџета Републике Србије преузима се из ЕУ Регулative 2020/853 о успостављању оквира за промовисање одрживих инвестиција (ЕУ Таксономија), Члан 10(2):

“...привредна делатност за коју не постоји технолошки и економски спроводива ниско угљенична алтернатива знатно доприноси ублажавању климатских промена ако подржава прелаз на климатски неутралну економију у складу с планом за ограничавање повишења глобалне температуре за 1,5 °C изнад вредности у пред индустријском раздобљу, међу осталим поступним укидањем емисија гасова са ефектом стаклене баште, посебно емисија из чврстих фосилних горива, и ако та делатност:

- (a) има вредности емисија гасова са ефектом стаклене баште које одговарају најбољој ефикасности у сектору или индустрији;
- (b) не омета развој и увођење нискоугљичних алтернатива;
- (c) не доводи до зависности од имовине која се ослања на интензивно коришћење угљеника, узимајући у обзир економски животни век те имовине.”

Расходе који испуњавају све побројане критеријуме треба означити као зелене.

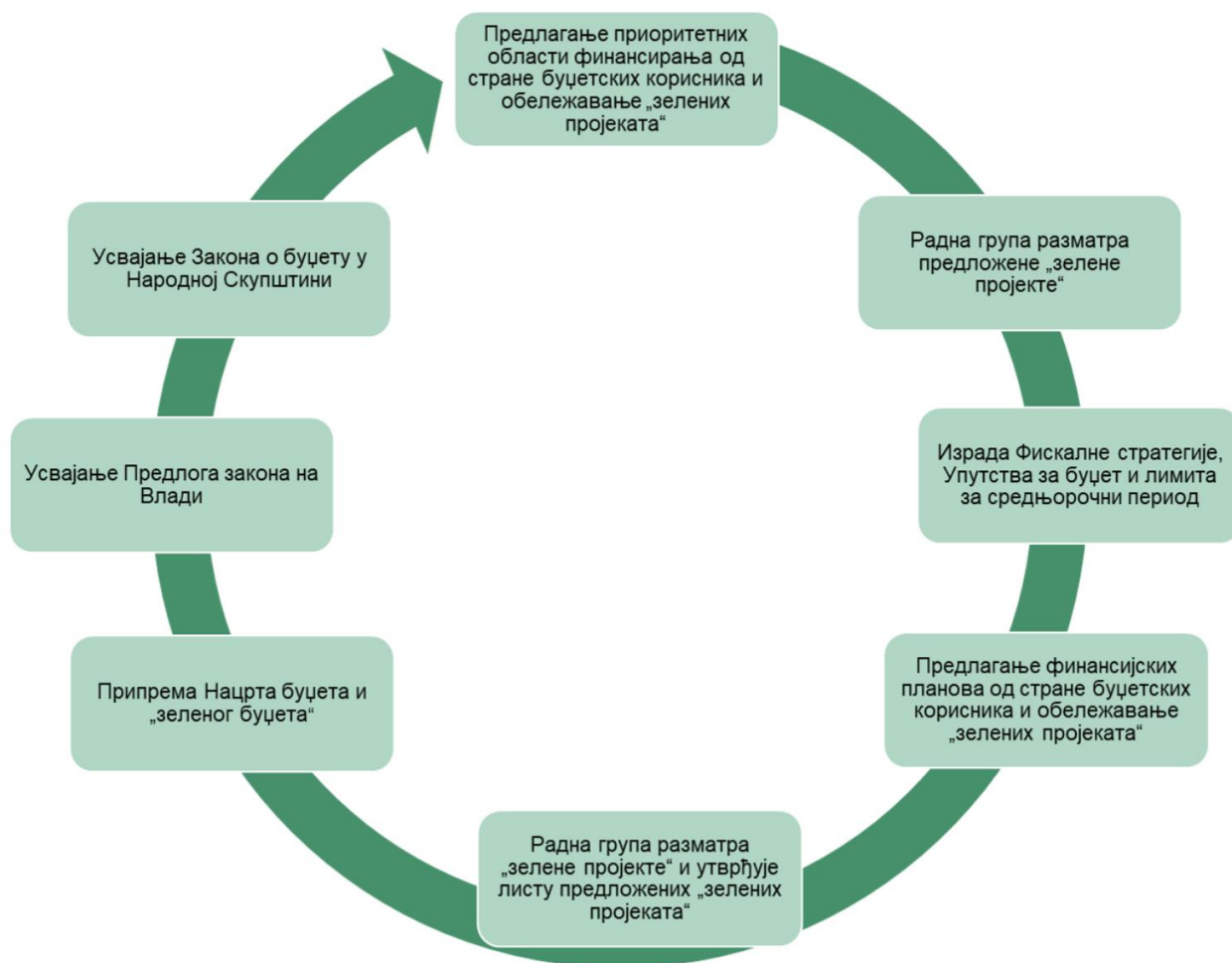
Листа транзиционих активности је доступна на интернет страници Компас таксономије ЕУ: <https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/taxonomy-compass/the-compass>

Процес означавања „зелених пројеката“ у буџету Републике Србије

Први круг означавање пројеката и програмских активности у складу са критеријумима из Методологије, извршили су корисници буџета у СПИРИ систему као део процеса подношења предлога приоритетних области финансирања за период 2025-2027. Други круг означавања је спроведен приликом предлагања финансијских планова буџетских корисника за период 2025-2027. За потребе образложења означавања, корисницима је пружена стручна и техничка подршка на изради допунских информација на основу којих је дорађена листа означених пројеката чиме су се стекли услови за означавање зелених пројеката у оквиру Закона о буџету Републике Србије за 2025. годину.

Након означавања зелених пројеката у систему СПИРИ и попуњавања додатних информација о зеленим пројектима у прилогу 10, Међуресорна радна група за реформу јавних финансија ради остваривања циљева „зелене агенде“ анализирала је предложену листу зелених пројеката и утврдила коначну листу истих. У раду Радне групе поред Министарства финансија учествују представници најважнијих ресорних министарстава у области заштите животне средине, као што су Министарство заштите животне средине, Министарство рударства и енергетике, Министарство грађевине, саобраћаја и инфраструктуре и Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде и други.

Процес означавања „зелених пројеката“ у буџету Републике Србије

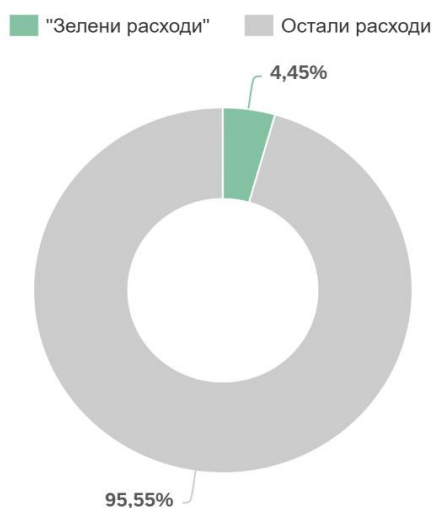
Обухват

Означавањем „зелених пројеката“ су обухваћени корисници буџета Републике Србије. У буџету за 2025. годину, укупно је 4 министарства означило своје програмске активности и пројекте као „зелене“.

За фискалну 2025. годину, означене су само повољне ставке, односно расходи који се налазе на Зеленој листи ЕУ а чији се нето утицај на животну средину може сматрати „зеленим“. Поступак означавања није обухватио негативне (односно, „смеђе“) ставке или комбиноване ставке (које имају позитиван утицај на поједине, а негативан на друге димензије заштите животне средине). Део расхода је по својој економској природи, сврстан у неутралне. Остали расходи који нису означени као зелени, сматрају се непознатим ставкама. У наредним циклусима, очекује се проширивање обима означавања расхода у складу са Мапом пута.

У обухват анализе нису укључени расходи који се односе на расходе за запослене, социјална давања, ненаменске трансфере општинама и градовима, трансфере организацијама обавезног социјалног осигурања, новчане казне и пенале, камате, текућу буџетску резерву, плаћања по гаранцијама који се не могу посматрати у контексту зелених расхода јер представљају финансирање надлежности или законску обавезу и та средства нису расположива за избор да ли ће бити опредељена за „зелене пројекте“ или не. Ови расходи су означени као неутрални и представљају око 58% укупних расхода буџета Републике. Од укупних расхода буџета за 2025. годину као зелени је означено 4,45%, док од укупних расхода који потенцијално могу бити зелени у буџету за 2025. годину као зелени је означено 10,57%.

Зелени расходи у буџету

"Зелени расходи" у потенцијално "зеленом буџету"

Како би се стекао утисак о величини буџетских средстава која се сматрају „зеленим“ наводимо поређење са чланицама ЕУ и земљама ОЕЦД:

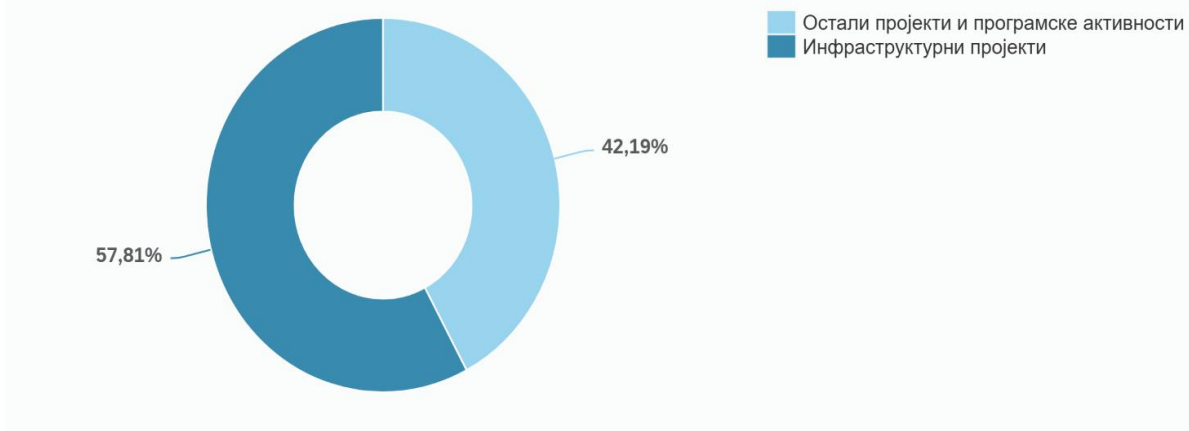
- Поређење са земљама чланицама ЕУ: „Зелени“ удео у буџету забележен у процесу обележавања варира између земаља (између 1% и 7%), што углавном одражава различите методологије. (ЕК, 2023.)

- Поређење са земљама чланицама ОЕЦД: Расходи повезани са климатским променама покривају само мали део укупних расхода у буџету. У просеку, само око 10% буџетских расхода се категоризује као релевантно (позитивно или негативно) за климатске и еколошке циљеве. (ОЕЦД, 2024.)

Преглед зелених пројеката и програмских активности

Већина расхода је намењена за инфраструктурне расходе и издатке (65%) а мањи део се не односи на инфраструктуру (35%).

Удео инфраструктурних пројеката у броју означених "зелених" пројектних и програмских активности

Највећи број зелено означених пројеката и програмских активности је везан за ублажавање климатских промена као примарни циљ заштите животне средине.

Број пројеката и програмских активности по примарном циљу заштите животне средине

Према доступним информацијама и у складу са капацитетом Радне групе за обезбеђење квалитете, за све зелено означене пројекте и програмске активности, примарни циљ заштите животне средине усклађен је и са DNSH принципом (енгл. „Do no significant harm“), што подразумева да пројекти и програмске активности означене зелено поред примарно повољног утицаја немају и значајан негативан утицај на остале циљеве заштите животне средине.

У наставку се налази преглед кључних информација о зеленим пројектима који су прикупљени од буџетских корисника кроз Прилог 10 – Зелени пројекти у току припреме финансијских планова за период 2025-2027.

Преглед „зеленог буџета“ по буџетским корисницима

Министарство заштите животне средине

Усвајањем Агенде 2030 Уједињених нација и Закона о потврђивању Споразума за климатске промене из Париза, свет се определио на одрживи развој и ублажавање климатских промена. Ово је мултисекторска тема која обухвата већи број области: управљање отпадом, управљање водама и отпадним водама, продужену одговорност произвођача, зелене јавне набавке, добровољне инструменте, еко-дизајн, иновације и развој технологије, финансије и инвестиције, коришћење обновљивих извора енергије и енергетску ефикасност, управљање хемикалијама, нове обрасце производње и потрошње, и друго.

У Европској унији се у последњих неколико година интензивно усвајају стратешка документа и директиве која усмеравају и подстичу ове процесе. Зелени договор је у децембру 2019. године представљен као нова развојна стратегија која настоји да Европску унију трансформише у праведно и просперитетно друштво са модерном, конкурентном привредом, заснованој на ефикасној потрошњи ресурса и очувању животне средине и здравља људи. Ова стратегија има за циљ да до 2050. године Европа постане први климатски неутралан континент.

У изради је Стратегија заштите животне средине - Зелена агенда Републике Србије за период од 2024. до 2033. године са акционим планом која представља крвни документ јавне политике у области животне средине.

Овом Стратегијом се усмеравају мере и активности у правцу Зелене агенде за Западни Балкан, угљеничне неутралности, одрживог развоја, заштите природних ресурса и смањења загађења и унапређења квалитета живота свих грађана, у складу са Софијском декларацијом коју је Република Србија потписала новембра 2020.

То укључује и привлачење финансијских средстава из фондова Европске уније и других међународних извора, како би се обезбедила потребна инфраструктура и ресурси за спровођење мера заштите животне средине.

У Стратегију су интегрисани и циљеви одрживог развоја, имајући у виду да су ови циљеви постављени Резолуцијом УН из 2015. године - Агенда за одрживи развој 2030.

Кроз зелено буџетирање, Министарство може боље да планира и процењује утицај својих политика на животну средину, што води ка дугорочнијем очувању екосистема и унапређењу квалитета живота.

Министарство је дефинисало зелене пројекте и програмске активности у оквиру четири програма, чији су циљеви:

- Циљ програма 0404 је унапређење квалитета животне средине и превенција и контрола загађења. Програм се реализује кроз четири пројекта/програмске активности везано за зелено буџетирање и то:
- Циљ програма 0405 јесте заштита станишта и дивљих врста, повећања површина под заштитом, заштита и унапређење квалитета ваздуха и озонског омотача.
- Циљ програма 0406 јесте успостављање и унапређење система за управљање отпадом, отпадним водама и хемикалијама.
- Циљ програма 0407 јесте реализација пројеката у циљу спровођења концепта “Зелена агенда”.

Шифра Програма	назив програма	ПА/ПРЈ	назив пројекта
0404	Управљање заштитом животне средине	0014	Подстицаји за куповину еколошки прихватљивих возила
		4008	Смањење загађења ваздуха у Србији из индивидуалних извора
		4010	Заштита и очување вода као природних ресурса
		4012	Набавка, замена, реконструкција и санација котларница за грејање
0405	Заштита природе и климатске промене	0002	Подстицаји за програме управљања заштићеним природним добрима од националног интереса
		0004	Пошумљавање у циљу заштите и очувања предеоног диверзитета
		4009	Очување и заштита земљишта као природног ресурса
		4011	Смањење угљеничког отиска локалних заједница применом принципа циркуларне економије у Републици Србији
0406	Интегрисано управљање отпадом, отпадним водама, хемикалијама и биоцидним производима	0004	Санација и затварање несанитарних депонија
		0005	Реализација пројеката изградње система управљања отпадом
		0006	Услуга измештања и трајног збрињавања опасног отпада на територији Републике Србије
		4003	Пројекти испитивања квалитета вода и седимената
		4015	Превенција нелегалног одлагања отпада и уклањање Зелена трансформација градова – паметна, одржива и ниско-угљенична урбана решења
		4018	ИПА 2021 –Успостављање интегрисаног регионалног система за управљање отпадом у Новом Саду и општинама Бачка Паланка, Бачки Петровац, Беочин, Жабаљ, Темерин и Врбас
		4020	ОП ИПА 2024 Пројекат набавке мобилних дробилица за грађевински отпад
		4021	ОП ИПА 2024 Пројекат набавке мобилних дробилица за грађевински отпад
		5003	Набавка опреме за сакупљање и рециклажу
		5004	Изградња система за постројење за пречишћавање отпадних вода у Зубином Поточу
		7069	ИПА 2017 - Сектор заштите животне средине
		7083	ИПА 2018 - Сектор заштите животне средине
7086	ИПА 2020 - Животна средина и клима		

Шифра Програма	назив програма	ПА/ПРЈ	назив пројекта
0407	Зелена агенда	0003	Подстицаји за поновну употребу и искоришћење отпада
		4002	Унапређење инфраструктуре за заштиту животне средине
		4003	Изградња регионалних центара за управљање отпадом
		4004	Пројекат даљинског грејања у Крагујевцу
		4005	Управљање отпадним водама у Лесковцу, Србија (ORIO10/SB/01)

Наведеним пројектима/програмским активностима у оквиру програма 0404 врши се суфинансирање пројеката јединица локалних самоуправа којима се омогућава смањење испуштања загађујућих супстанци из индивидуалних извора у животну средину, смањење испуштања загађујућих супстанци из котларница за грејање у оквиру објеката који су у надлежности јединица локалне самоуправе, као и примена превентивних мера прописаних Законом о заштити животне средине путем суфинансирања пројеката јединица локалних самоуправа а у циљу превенције и контроле загађења. У оквиру програмских активности спроводи се и активност везана за подстицање еколошки прихватљивих видова транспорта кроз субвенционисање куповине еколошки прихватљивих возила – возила која имају искључиво електрични погон а у циљу заштите и очувања животне средине и смањења и контроле загађења ваздуха.

Наведеним пројектима/програмским активностима у оквиру програма 0405 врши се суфинансирање програма управљања националним парковима и заштићеним подручјима за радове и активности у заштићеним подручјима, а која су истовремено и подручја еколошке мреже, суфинансирање набавке садница и извођење радова за пошумљавање земљишта аутохтоним врстама дрвећа и жбуња на земљишту које је у надлежности јединица локалне самоуправе у циљу повећања пошумљености територије Републике Србије, суфинансирање пројеката јединица локалне самоуправе у циљу спречавања или отклањања штетних промена у земљишту, који за циљ има да се очувају површине и функција земље као природног ресурса као и подстицање и убрзани развој иновативних пројеката и пословних модела базираних на принципима циркуларне економије који доприносе нискоугљеничном развоју а у циљу решавања проблема загађења животне средине и борбе против климатских промена.

Наведеним пројектима/програмским активностима у оквиру програма 0406 даје се подршка јединицама локалних самоуправа на затварању несанитарних депонија као и изградњи система управљања отпадом путем суфинасирања пројеката јединица локалних самоуправа, подршка јединицама локалних самоуправа у спречавању нелегалног депоновања отпада и превенција настајања нових дивљих депонија, ради се на решавању питања уклањања опасног отпада у предузећима у реструктурирању и стечају а у циљу спречавања и контроле загађења, мониторинг квалитета површинских вода и испитивање квантитативног статуса и физичког и хемијског састава подземних вода у циљу одрживости и заштити водних ресурса, даје се подршка планирању и спровођењу одрживих урбаних решења која ће допринети зеленој и дигиталној трансформацији три града у Србији (Београд, Нови Сад и Зрењанин) и промовисању јавно-приватног партнерства, посебно у области комуналних услуга, зелене набавке и сл, врши се унапређење инфраструктуре за заштиту животне средине кроз успостављање интегрисаног система за управљање отпадом

у Новом Саду и општинама Бачка Паланка, Бачки Петровац, Беочин, Жабал, Темерин и Врбас.

Наведене пројектима/програмским активностима врши се и набавка мобилних дробилица за грађевински отпад у циљу спречавања и контроле загађења као и подизање капацитета локалних и регионалних јавно комуналних предузећа а у циљу повећања њихове ефикасности и унаређења управљања отпадом.

Наведеним пројектима/програмским активностима у оквиру програма 0407 дају се подстицаји предузећима за подстицање поновне употребе и искоришћење отпада као секундарне сировине, или за добијање енергије као и подстицање производње биоразградивих кеса, врши се изградња постројења за третман отпадних вода укључујући и колекторе и канализационе мреже у јединицама локанжих самоуправе у циљу унапређења заштите животне средине, изградња Регионалних центара за управљање и одлагање отпада као и изградња трансфер станица и постројења за прикупљање, раздвајање, рециклажу, третман и одлагање отпада кроз Програм чврстог отпада у Србији и др.

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре реализује зелене пројекте и програмске активности у оквиру два програма, 0702 – Реализација инфраструктурних пројеката од значаја за Републику Србију и 1101 – Уређење и надзор у области планирања.

На програму 0702 – Реализација инфраструктурних пројеката од значаја за Републику Србију, у Сектору за железнице и интермодални транспорт, Сектору за водни саобраћај и безбедност пловидбе и Сектору за комуналне делатности реализују се активности којима се смањује емисија гасова са ефектом стаклене баште и уређује управљање отпадом, пречишћавају отпадне воде и гради канализациона комунална инфраструктура.

У оквиру програма 1101 – Уређење и надзор у области планирања и изградње спроводи се програмска активност преко које се пружа подршка за реновирање зграда у циљу унапређења енергетске ефикасности и ефикасније употребе материјала.

Преглед „зелено означених“ програмских активности и пројеката у оквиру Раздела 22 – Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

Шифра Програма	назив програма	ПА/ ПРЈ	назив пројекта
0702	Реализација инфраструктурних пројеката од значаја за Републику Србију	5015	Пројекат мађарско - српске железнице
		5027	Реконструкција железничке пруге Ниш - Димитровград
		5039	Имплементација система хидро-метео станица и система надзора клиренса мостова
		5046	Реализација пројеката железничке инфраструктуре
		5047	Програм интегрисаног управљања чврстим отпадом у Србији
		5049	Програм водоснабдевања и пречишћања отпадних вода у општинама средње величине у Србији VI
		5051	Хидротехнички и багерски радови на критичним секторима за пловидбу на реци Сави

		5054	Унапређење услова за превођење бродова у оквиру бране на Тиси код Новог Бечеја
		5055	Изградња нове Луке у Београду
		5056	Проширење капацитета Луке Сремска Митровица
		5057	Проширење капацитета Луке Богојево
		5058	Проширење капацитета Луке Прахово
		5059	Адаптација бродске преводнице у саставу ХЕПС „Бердап 2”
		5070	Пројекат изградње комуналне (канализационе) инфраструктуре и инфраструктуре за одлагање комуналног чврстог отпада у Републици Србији
		5071	Пројекат сакупљања и пречишћавања отпадних вода Централног канализационог система Града Београда
		5072	Изградња београдског метроа
		5082	Изградња пруге између Земун поља и Националног стадиона
1101	Уређење и надзор у области планирања и изградње	0003	Припрема и спровођење мера стамбене и архитектонске политике и унапређење комуналних делатности, енергетске ефикасности и грађевинских производа

Пројектима изградње, реконструкције и модернизације железничке инфраструктуре и електрификацијом пруге, као и обављањем саобраћаја електромоторним возовима у односу на старе дизел локомотиве и повећањем обима железничког саобраћаја у односу на друмски саобраћај, доприноси се смањењу емисије CO_2 и унапређењу енергетске ефикасности.

Набавком електромоторних возова, као и преласком на коришћење електромоторних возова у односу на старе дизел локомотиве и повећањем обима железничког саобраћаја у односу на друмски саобраћај, доприноси се смањењу емисије CO_2 и унапређењу енергетске ефикасности.

Предвиђа се изградња 5.228 км канализационе мреже и 159 ППОВ на територији 73 ЈЛС, односно на 93 локације и изградња комуналне инфраструктуре за одлагање комуналног чврстог отпада у Републици Србији.

Изградња система за сакупљање и пречишћавање отпадних вода града Београда представља пројекат од великог значаја за град Београд, посебно из разлога што је Београд једини главни град у Европи који нема постројење за прераду отпадних вода. Изградњом „Интерцептора” канализациони изливи у реку Саву код Београдског сајма и Београдског пристаништа, као и дунавски изливи у Земуну, Новом Београду, код Панчевачког моста и Аде Хује, биће затворени. Локација будућег постројења за пречишћавање отпадних вода, предвиђено је на локацији Велико Село.

Република Србија је друга земља у Дунавском региону, после Румуније, по годишњим количинама претовареног терета (око 16 милиона тона у последње три године). Осим тога, на међународним путничким пристаништима је до пандемије евидентиран сталан раст броја пристајања крузера, па је тако 2019. године забележено 1542 пристајања крузера. Након обуставе пловидбе проузроковане пандемијом, примећен је опоравак крузинга, те је у наутичкој сезони 2023. Агенција евидентирала 1419 пристајања крузера.

У Сектору за водни саобраћај и безбедност пловидбе реализује се финансијски уговор за развој речне транспортне инфраструктуре у Србији између Републике Србије и Европске Инвестиционе Банке. Овај уговор обухвата проширења постојећих и изградњу нових

лучких капацитета, рашчишћавање пловних путева и обезбеђивање безбедности водног саобраћаја.

Фреквенција теретног и путничког саобраћаја на рекама у Србији може проузроковати потенцијалне еколошке ризике:

- * Случајно проциравање/просипање нафтних деривата (оперативно деловање пловила)
- * Растурање/развејавање генерисаног отпада, услед претовара робе.
- * Недозвољено испуштање моторног уља, каљужних вода и других хемијских материја

У процесу пројектовања и изградње Београдског метроа предузимају се сви неопходни кораци како би се испунили сви међународни стандарди у циљу заштите животне средине, квалитета живота као и са стране енергетске ефикасности. Са тим у вези решења која су предложена у досадашњој фази пројектовања у потпуности прате стратегију Зеленог Града како се град Београд и декларисао и обавезао кроз неколико стратешких и планских докумената (GСАР и SECАР).

Једна од претпоставки за које се подразумева да леже у основи потреба за пројектима ове врсте, је прогнозиран раст становништва и запослености на рубним деловима општина које заједно сачињавају Град Београд. Лако се може уочити притисак на стамбену изградњу и развој који ће вероватно захтевати од Града да заједно са инвеститорима обезбеди комуналне и услуге становања на рубним подручјима 17 градских општина, као и у напуштеним/ревитализованим зонама у срцу урбаних конгломерата.

Имплементација пројекта метроа доводи до модалног преласка са приватних аутомобила на јавни превоз, а код корисника јавног превоза и до промене итинерера. Новом инфраструктуром метроа, неки корисници аутомобила биће пребачени на видове јавног превоза, а то ће довести до смањења оперативних трошкова приватних возила.

Са тим у вези, следећи подаци итекако утичу на економско-еколошки аспект:

- Просечна потрошња горива по километру с обзиром на српски возни парк је за 29% већа него ако се узме у обзир француски возни парк.
- Просечна потрошња горива по километру с обзиром на возни парк Београдских градских аутобуса је 10% већа него ако узмемо у обзир француски градски аутобуски возни парк.

Користи пројекта се такође огледају и кроз:

- Смањење буке и загађења ваздуха, као последица смањења саобраћајних гужви услед увођења метроа као окоснице јавног градског превоза путника је један од кључних стратешких циљева. Смањење загађења ваздуха услед смањења коришћења приватних возила у градском и приградском саобраћају. (Тренутни удео коришћења јавног градског превоза је око 45%, док је просечан број путника у приватним возилима 1,2 путника). Смањење броја возила на саобраћајницама довешће и до мање количине гасова стаклене баште у атмосферу, посебно CO₂, што је у складу са основним принципима Зелене агенде и климатске неутралности.

- Заједно са почетком експлоатације метро система, реорганизација садашњег система јавног линијског превоза путника ће допринети смањењу броја возила која су до сада имала водећу улогу у обављању транспорта путника (аутобуси) и усмерити путнике на коришћење метро система.

- Повећање мултимодалности између свих видова превоза, директно утиче на увећање комфора живљења.

- Повећање пропусне моћи саобраћајница услед смањења гужви, што омогућава лакше кретање у граду и ствара позитиван ефекат и услове за свеопшти развој и квалитет живота.

- Повећање доступности свих делова града уз смањење укупног интензитета саобраћаја уз омогућавање развоја стамбених заједница подизањем њихових компаративних предности.
- Већа и бржа доступност важним установама, комерцијалним објектима, особама са инвалидитетом и отежаним кретањем
- Постројење за пречишћавање воде у току прања возних средстава. Очекује се да ће 75% искоришћене воде за прање бити рециклирано и враћено у систем као техничка вода.

Друмски транспорт, путеви и безбедност саобраћаја пројекат - Изградња пешачко-бициклическог моста на стубовима старог моста у Новом Саду - Изградњом пешачко-бициклическог моста повећава се ефикасност, економичност и безбедност, уз минималне еколошке и социјелне утицаје како због велике флукуације људи тако и због ограничених могућности даљег развоја путне инфраструктуре у централним градским подручјима. Нови Сад важи за бициклическу престоницу региона и изградња пешачко-бициклическог моста ће унапредити бициклически саобраћај у граду.

Програм 1101 - Уређење и надзор у области планирања и изградње:

- Припрема и спровођење мера стамбене и архитектонске политике и унапређење комуналних делатности, енергетске ефикасности и грађевинских производа.

Спровођењем програма допринеће већем привредном расту (у грађевинарству је обавезан енергетски ниво за изградњу нових зграда и у том сегменту је допринос грађевинског сектора привредном расту прилично уређен и стабилан. Међутим, јасно је да огроман потенцијал привредног раста лежи у покретању инвестиција санацијом постојећег грађевинског фонда – што се подстиче изградњом и спровођењем програма обнове зграда. Истраживање тржишта у 2024. години показало је изузетно велике потребе становништва и ЈЛС за овом врстом помоћи приликом, чак више од 52% ЈЛС је изразило заинтересованост за учешће у позиву. Омогућава повлачење средстава која су намењена за смањење емисије CO₂ и уштеду примарне енергије. Пројектна документација садржи и предмере и предрачуна радова, чиме се омогућава сагледавање и планирање инвестиционог улагања у целисти или по фазама, зависно од обима и комплексности позиција.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Приликом припреме Предлога Закона о буџету Републике Србије за 2025. годину, а имајући у виду надлежности и предложене програмске активности, пратећи инструкције из Методологије за зелено означавање пројеката у буџету Републике Србије, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде идентификовало је програмске активности у надлежности Републичке дирекције за воде и Управе за шуме које доводе до позитивних утицаја на животну средину или климу и немају значајне неповољне утицаје на било који од шест еколошких димензија у Таксономији ЕУ.

Вода представља природни ресурс који је истовремено и сировина и станиште, намирица и средство за рад, енергент и још много тога, те је предмет законске регулативе која дефинише област деловања и других министарстава

Републичка дирекција за воде је приликом припреме предлога финансијског плана за 2025. годину обележила зелене пројекте у оквиру програма 0401 Интегрално управљање водама. Имајући у виду циљеве заштите животне средине, посебно када је реч о водама, водило се рачуна да се за зелено буџетирање наведу програмске активности које промовишу одрживо коришћење природних ресурса као и бољу припремљеност и одговор на поплавне догађаје.

Снабдевање водом за пиће и пречишћавање отпадних вода имају кључну улогу у постизању циљева животне средине и то пре свега очувању ограничених водних ресурса пројектима којима се унапређује снабдевање водом, одржавање и изградња система за водовод и канализацију, укључујући и поновно коришћење воде. Истовремено, чиста вода смањује ризик од болести и побољшава опште здравље становништва.

Ефикасним управљањем отпадним водама, адекватним пречишћавањем и рецикулацијом може се смањити емисија метана и других гасова који доприносе климатским променама. Сврха заштите вода је очување здравља људи и очување животне средине, кроз достизање и очување доброг статуса вода спречавање и контролу загађења вода и рационално коришћење расположивих ресурса.

Уважавајући чињеницу да се ризик од штетног дејства вода не може у потпуности елиминисати, већ се само може смањити на друштвено и економски прихватљиву меру, неопходно је успоставити редовно и инвестиционо одржавање водних објеката за одбрану од поплава, уређење водотока и санацију након поплавних догађаја, изградњу нових и реконструкцију постојећих водних објеката како би се повећала сигурност система заштите од поплава и катастрофа, избор адекватне комбинације радова које могу да имају и позитиван утицај на животну средину.

Преглед „зелено означених“ програмских активности и пројеката у оквиру Раздела 24 – Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства, Глава 24.3 – Републичка дирекција за воде

Шифра Програма	назив програма	ПА/П РЈ	назив пројекта
0401	Интегрално управљање водама	0002	Уређење и коришћење вода
		0003	Заштита вода од загађивања
		0004	Уређење водотока и заштита од штетног дејства вода
		4010	Програм за отпорност и климатске промене и наводњавање у Србији - I фаза
		4012	Пројекат интегрисаног развоја коридора Саве и Дрине
		4013	Програм за отпорност и климатске промене и наводњавање у Србији - II фаза
		5001	Изградња система за наводњавање - прва фаза
		5003	Брана са акумулацијом „АРИЉЕ“ профил „СВРАЧКОВО“ Ариље
		7069	ИПА 2017 - Сектор заштите животне средине
		7086	ИПА 2020 - Животна средина и клима

Циљ програмских активности/пројеката је обезбеђивање довољних количина воде одговарајућег квалитета за различите категорије корисника, пре свега за снабдевање водом становништва, постизање и одржавање доброг статуса и доброг еколошког потенцијала водних тела површинских и подземних вода, заштита животне средине и смањење ризика од поплава по штићене вредности.

Имајући у виду критеријуме за зелено означавање који су дефинисани Зеленом листом ЕУ, у односу на њу специфични критеријуми наведених пројеката обухватају управљање водним ресурсима које се односе на водоснабдевање, управљање отпадним водама, ублажавање загађења, спречавање ризика од катастрофа и управљање тим ризиком.

Свака од наведених активности/пројеката доприноси испуњењу циљева који су дефинисани у кровном документу везано за управљање водама, у Стратегији управљања водама у Републици Србији до 2035. године.

Управа за шуме је приликом припреме предлога финансијског плана за 2025. годину обележила зелени пројекат у оквиру програма 0106 Развој шумарства и ловства.

Преглед „зелено означених“ програмских активности и пројеката у оквиру Раздела 24 – Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства, Глава 24.4 – Управа за шуме

Шифра Програма	назив програма	ПА/ПРЈ	назив пројекта
0106	Развој шумарства и ловства	0002	Одрживи развој и унапређење шумарства

Ова програмска активност има за циљ очување и унапређење стања шума, као и повећање површине под шумама кроз пројекте заштите шума, пошумљавања, градње и реконструкције шумских путева, неге шума, производње шумског семена и садног материјала, едукације и промоције у шумарству, развојно истраживачке и остале пројекте од општег интереса у шумарству.

Шуме су од великог значаја за очување животне средине. Већа шумовитост даје бољи квалитет ваздуха, јер шума само на једном хектару произведе око 800 тона кисеоника годишње. Шума јонизује ваздух и пречишћава га од прашине. За годину дана један хектар четинарске шуме филтрира 30 до 35 тона прашине, а на хектару лишћарске шуме се за годину дана филтрира 50 до 76 тона прашине. Такође, шуме утичу на количину и распоред падавина, проток воде у природи, формирање изворишта, квалитет и количину воде. Само један хектар букове шуме задржи око 500 тона воде.

Имајући у виду критеријуме за зелено означавање који су усвојеном Методологијом дефинисани Зеленом листом ЕУ, у односу на њу специфични критеријум наведеног пројеката обухвата подршку шумама да се прилагоде климатским променама као и афорестацију, обнову и очување шума. Законом о заштити природе прописано је да се законом остварује циљ одрживо коришћење и/или управљање природним ресурсима и добрима, обезбеђивање њихове функције уз очување природних вредности и равнотеже природних екосистема (члан 2. тачка 3) и прописана обавеза да се природни ресурси и добра очувају и унапређују и у највећој мери обнављају, а ако су необновљиви да се рационално користе (члан 33. став 1. тачка 1).

Министарство рударства и енергетике

„Зелени буџет“ у пројектима енергетике, кроз програме енергетске ефикасности и планирање енергетске политике, представља темељ за убрзану транзицију ка одрживом енергетском сектору у Србији. Овај буџет има кључну улогу у дефинисању приоритета и алокацији средстава за пројекте који смањују емисије гасова са ефектом стаклене баште, повећавају енергетску ефикасност и промовишу обновљиве изворе енергије. Пројекти који су означени као зелени пројекти финансирају се из буџетских средстава, средстава донација и примања од иностраних задуживања.

Програм 0501: Планирање и спровођење програма енергетске политике у зеленом буџету односи се на стратешку припрему и реализацију дугорочних реформи у енергетском сектору, како би се обезбедила одрживост и сигурност снабдевања енергијом. То укључује промовисање употребе обновљивих извора енергије, као што су ветар, соларна енергија и хидроенергија, али и модернизацију постојеће енергетске инфраструктуре. Такође, програм

обухвата послове који се односе на дефинисање, спровођење и праћење енергетске политике у области нафте, гаса, електричне и топлотне енергије, енергетске ефикасности, обновљивих извора енергије и заштите животне средине у енергетици.

Програм 0502: Енергетска ефикасност је централни стуб зелене транзиције, јер директно доприноси смањењу потрошње енергије и оптимизацији ресурса. Увођењем енергетских мера у јавне зграде, стамбени сектор и индустрију, Србија може остварити значајне уштеде енергије, побољшати квалитет живота грађана и повећати конкурентност привреде. Пројекти попут термоизолације, замене застарелих система грејања и хлађења, као и уградња енергетски ефикасне расвете и опреме, имају вишеструке користи – смањују трошкове енергије и емисије CO₂, али и подстичу развој домаће индустрије кроз отварање „зелених радних места“. У оквиру зеленог буџета, планирана средства за ове пројекте омогућавају субвенционисање трошкова за домаћинства и јавни сектор, стварајући додатни импулс за брже спровођење енергетске ефикасности.

Веза са стратешким документима: Програми планирање и спровођење програма енергетске политике и енергетске ефикасности усмерени су на испуњење циљева који предвиђају повећање удела обновљивих извора енергије у укупној потрошњи и енергетске ефикасности који су дефинисани у оквиру стратешких докумената. Такође, кроз повезивање са стратешким документима, као што су Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије и Закон о обновљивим изворима енергије, зелени буџет постаје окосница за креирање повољног регулаторног и финансијског оквира за зелене инвестиције.

На овај начин, „зелени буџет“ обезбеђује усклађеност кључних пројеката са дугорочним развојним циљевима државе, обухваћеним кроз стратешке документе који обликују енергетску и климатску политику Србије. Зелени буџет у пројектима енергетике, кроз програме енергетске ефикасности и планирање енергетске политике, има снажну везу са стратешким документима који дефинишу правац енергетске транзиције Србије.

Шифра Програма	назив програма	ПА/ПРЈ	назив пројекта
0501	Планирање и спровођење енергетске политике	4006	Програм подстицања обновљиве енергије - развој тржишта биомасе - KfW
		4012	ИПА 2025 - Енергетска ефикасност и квалитет ваздуха
		5001	Изградња само-балансираних соларних електрана капацитета 1 GW са батеријским системима за складиштење електричне енергије
0502	Енергетска ефикасност	4007	Рехабилитација система даљинског грејања у Републици Србији - фаза V
		4009	Енергетска ефикасност у зградама централне власти
		4010	Енергетска ефикасност у јавним зградама и обновљиви извори енергије у сектору даљинског грејања
		4011	Унапређење система енергетског менаџмента ради повећања инвестиција у енергетску ефикасност јавних зграда у Србији
		4012	Пројекат чисте енергије и енергетска ефикасност за грађане

Табеларни приказ пројеката са додатним информацијама дат је у **Прилогу 1а – Списак зелених пројеката.**